

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-32>

TO THE ISSUE OF TOOLS FOR PROTECTING THE SUBJECTIVE RIGHTS OF PARTICIPANTS IN ADMINISTRATIVE RELATIONS, SUCH AS COMPENSATION FOR DAMAGE CAUSED BY ILLEGAL ACTIONS (INACTION) OF PUBLIC ADMINISTRATION SUBJECTS

ДО ПИТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ УЧАСНИКІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ ВІДНОСИН ТАКИХ ЯК ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ НЕЗАКОННИМИ ДІЯМИ (БЕЗДІЯЛЬНІСТЮ) СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Riabchenko Ya. S.

*Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Administrative Law of
Yaroslav Mudryi National Law
University
Kharkiv, Ukraine*

Рябченко Я. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
права
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

У рішенні Конституційний Суд України у Рішенні від 09.07 2002 р. № 15-рп/2002 у справі про досудове врегулювання спорів зазначено, що кожна особа має право вільно обирати не заборонений законом засіб захисту прав і свобод, у тому числі судовий захист; можливість використання суб'єктами правовідносин досудового врегулювання спорів може бути додатковим засобом правового захисту, який держава надає учасникам певних правовідносин, що не суперечить принципу здійснення правосуддя виключно судом; обрання певного засобу правового захисту, у тому числі й досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, враховуючи власні інтереси, його використовує; виходячи з необхідності підвищення рівня правового захисту держава може стимулювати вирішення правових спорів у межах досудових процедур, однак їх використання є правом, а не обов'язком особи, яка потребує такого захисту; встановлення законом або договором досудового врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не є обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист [1]. Так, під час реалізації учасниками

адміністративних відносин своїх прав можуть виникати публічно-правові спори між суб'єктом владних повноважень, з одного боку, та громадянином – з іншого. В свою чергу, інструментами захисту суб'єктивних публічних прав учасників адміністративних відносин при вирішенні публічно-правового спору виступають: 1) адміністративна медіація; 2) адміністративне оскарження; 3) притягнення винних посадових осіб публічної адміністрації до спеціальної дисциплінарної відповідальності; 4) відшкодування шкоди, завданої незаконними діями (бездіяльністю) суб'єктів публічної адміністрації; 5) засоби самозахисту – легальні засоби протесту.

Звернемо увагу на такий інструмент захисту суб'єктивних публічних прав учасників адміністративних відносин при вирішенні публічно-правового спору як відшкодування шкоди, завданої незаконними діями (бездіяльністю) суб'єктів публічної адміністрації. Кожен громадянин має право на відшкодування шкоди за рахунок держави завданої незаконними діями (бездіяльністю) суб'єктів публічної адміністрації при здійсненні повноважень. Це право закріплене у ч. 4 ст. 32 та у ст. 56 Конституції України. Зокрема, ст. 56 Конституції України передбачається право кожного на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Відразу слід наголосити, що добровільне відшкодування шкоди, завданої діяннями органів влади відсутнє. Відсутній навіть чіткий та прозорий концептуальний підхід до функціонування розглядуваного інструменту захисту суб'єктивних публічних прав учасників адміністративних відносин. Таким чином постає проблема коли особа має право, але не може його реалізувати, оскільки відсутній механізм реалізації. Досить часто не відшкодовується шкода особам, права яких були порушені внаслідок неналежного виконання обов'язків службових та посадових осіб органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Так, наприклад, суб'єкти публічної адміністрації приймають рішення про скасування незаконних рішень посадових та службових осіб без призначення виплати відповідної компенсації постраждалим.

На сьогодні єдиним дієвим засобом захисту порушеного права фактично залишається судовий порядок відшкодування шкоди, оскільки механізм відшкодування шкоди в позасудовому порядку відсутній як такий. Так, відповідно до статті 5 Кодексу

адміністративного судочинства України (далі – КАС України) закріплено, що кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси, і просити про їх захист шляхом: 1) визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень; 2) визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень; 3) визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій; 4) визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії; 5) встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень; 6) прийняття судом одного з рішень, зазначених у пунктах 1-4 КАС України та стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю. А, ч. 5 статті 21 КАС України передбачає, що вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, або вимоги про витребування майна, вилученого на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, розглядаються адміністративним судом, якщо вони заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір. Інакше такі вимоги вирішуються судами в порядку цивільного або господарського судочинства [2].

В свою чергу, становлення правової держави в Україні вимагає зміни підходів до взаємовідносин між державою і суспільством, зокрема, до питання про відповідальність держави за невиконання обов'язків, покладених на неї суспільством, та відшкодування шкоди, завданої державою. Так, якщо орган публічної адміністрації самостійно визнає факт протиправної поведінки та факт завдання шкоди і готовий її відшкодувати, то ні в органу публічної адміністрації, ані в постраждалої сторони немає ніякої мотивації звертатися за розглядом цього питання до суду внаслідок відсутності спору. Це дасть можливість не лише зекономити час та ресурси, але й позбавить суд необхідності розгляду «безспірних» справ.

На думку В. Бевзенка, позасудова (адміністративна) процедура відшкодування шкоди передбачає відповідні особливості:

– по-перше, здійснюється на підставі адміністративного акта, яким задокументовано рішення про зміст й особливості відшкодування завданої шкоди, який передається розпоряднику відповідного бюджету;

– по-друге, безпосереднє виконання адміністративного акта через перерахування з відповідного бюджету визначеної суми особі, якій завдано шкоди [3, с. 371-372]. У двох аспектах розглядають особливості умов відповідальності органів публічної адміністрації й інші автори: 1) правовідносини зі спричинення шкоди виникають не в результаті реалізації власне адміністративної діяльності як правомірного процесу реалізації владних повноважень, а в результаті вчинення протиправних діянь, що тільки опосередковано нагадують реалізацію адміністративної діяльності (протиправною діяльністю органів публічної адміністрації можна назвати тільки за її характер, але не за її зміст – за змістом це не діяльність органу публічної адміністрації, а діяльність фізичної особи, що перебуває на державній чи комунальній службі і вдає, що вона діє, реалізуючи функції держави); 2) ці дії повинні бути пов'язані саме з адміністративною, а не будь-якою іншою, діяльністю органу публічної адміністрації [4, с. 208].

Доводиться, що держава та інститут місцевого самоврядування – це ті суспільні утворення, які покликані в першу чергу на захист і задоволення прав громадян, а значить, органи державної влади та їх посадові особи в принципі не мають права завдавати шкоду особі. Якщо це сталося, то держава або відповідний орган зобов'язані відшкодувати шкоду завдану незаконними діями (бездіяльністю). Зауважено, що на сьогодні порядок відшкодування шкоди в позасудовому порядку відсутній. Таким чином вимагає особливої уваги весь механізм відшкодування шкоди, завданої державою та її посадовими органами.

Література:

1. Рішення Конституційного Суду України від 9 липня 2002 року № 15-рп/2002 у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) : [Електронний ресурс]. – URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KS02058.lhtm

2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747 – IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

3. Мельник Р., Бевзенко В. Загальне адміністративне право: навчальний посібник. Київ: Ваіте, 2014. 376 с.

4. Український Д. Я. Відшкодування в адміністративному порядку шкоди, завданої діяннями органів публічної адміністрації. Випуск 35. Актуальні проблеми держави і права. № 35 (2007). С. 207-211.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-33>

**INFLUENCE OF E-COMMERCE ON PECULIARITIES
OF LEGAL REGULATION OF CUSTOMS FORMALITIES
FOR GOODS IN INTERNATIONAL POSTAL AND EXPRESS
SHIPMENTS IN UKRAINE**

**ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ НА ОСОБЛИВОСТІ
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ
ЩОДО ТОВАРІВ У МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ
ТА ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯХ В УКРАЇНІ**

Slychko S. V.

*Postgraduate Student at the Department
of Administrative and Customs Law
University of Customs and Finance
of Ukraine
Dnipro, Ukraine*

Сличко С. В.

*аспірант кафедри
адміністративного
та митного права
Університет митної справи
та фінансів України
м. Дніпро, Україна*

Ще на так давно всі фінансово-економічні операції міжнародної торгівлі та співробітництва здійснювались виключно в режимі офлайн. Однак, світова економіка залежить від глобальної інтеграції окремих комерційних процесів в єдину міжнародну систему та від безперервного імпорту й експорту товарів між країнами по всьому світу, а це означає, що митні формальності, які використовуються державами для контролю та оподаткування товарів через митні кордони, першочергово впливають на їх внутрішній економічний розвиток.

В Україні 2021 та 2022 роки започаткували етап електронного декларування товарів, які пересилаються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Відтак, у першу чергу правової регламентації